

Kde se tady vzali?

tzn. např. podomní prodej, vetešnictví aj. Vzhledem k tomu, že však ze Židů plynuly i slušné zisky do královské pokladny, bylo nutno si tento zdroj přísně chránit alespoň minimální právní ochranou. Proto Václav I. vydal první privilegia, jejichž znění se však nedochovalo a následně pak Přemysl Otakar II. ustanovil zákon (1254–1262) Statuta Iudaeorum, kde byla vymezena práva židovského obyvatelstva, jejich právní postavení a stanoveny sankce za případné útoky na židovské obyvatelstvo.

Tento zákon zaručoval Židům také náboženskou svobodu a správní autonomii v rámci jejich obcí. A tato ustanovení byla základem postavení Židů v Českých zemích až do konce 18. století. Tolerance Židů v Čechách nebyla vždy automatickou a panovník při nástupu do své funkce, tuto stvrzoval a bylo tomu tak pochopitelně i za odpovídající úplaty od Židů. Na majetek Židů si však vždy dělali nároky i další subjekty – měšťanstvo, církve, šlechta... pro všechny bezpracný a laciný zdroj příjmů, hodnot a zisků. Přístup vládnoucích českých panovníků k židovské komunitě byl velmi odlišný a individuální, některá rozhodnutí natrvalo ovlivnila charakter židovského osídlení. Především vypovídání z měst v průběhu 15. a 16. století změnilo tento charakter osídlení, Židé byli vypovězeni z královských měst jako např. na Moravě z Brna, Olomouce, Uničova, Znojma, Jihlavy, Prostějova aj. K návratu a opětovnému masivnímu osídlování těchto měst Židy došlo následně až ve druhé polovině 19. století, v souvislosti s počátky průmyslové výroby, s nově vytvořenými podmínkami pro svobodný obchod a pohyb. V tomto období se začala osídlovat židovskou komunitou i řada měst v Čechách, kromě Prahy, pochopitelně, jako např. Kolín, Litoměřice, Pardubice, Děčín, Náchod, Rychnov nad Kněžnou, Golčův Jeníkov, České Budějovice aj. Osídlována byla v tomto období města v Uhrách – Ružomberok, Bratislava, Košice, Prešov, Galanta a další.

Vraťme se však ještě o pár desítek let zpět, kdy došlo v postavení Židů v českých zemích k významným a pozitivním změnám. Zákony vydané Josefem II. v 80. letech 18. století byly jedním z významných faktorů ve zlepšení situace židovské komunity. Byla zrušena povinnost nosit zvláštní označení (většinou to bylo žluté textilní kolečko nebo žlutý klobouk), byla povolena návštěva všech typů domácích vyšších škol, včetně univerzit a získávat zde akademické tituly. Tyto zákony přinesly i možnost věnovat se téměř všem živnostem a řemeslům, dosahovat v nich mistrovství a zakládat cechy, Židům bylo povoleno obdělávat půdu, zakládat směnárny, velkoobchody a provozovat obchod se střížním, kupeckým a smíšeným zbožím. Mohli se stravovat v hostincích a bydlet s křesťany

pod jednou střechou, nově byla zavedena i vojenská povinná služba. Židé byli podrobeni stejné jurisdikci a to znamenalo významný zásah do autonomní vnitřní správy židovských obcí. Tyto byly až do roku 1848 považovány spíše jen za nábožensko-správní korporace. Cílem těchto reform a zákonů nebylo zajištění rovnoprávnosti pro Židy, ale účelem bylo jejich začlenění do reformovaného a centralizovaného státu tak, aby Židé byli pro tento stát co nejužitečnějšími. Ruku v ruce s těmito zákony a právními reformami, byly uvedeny v život i reformy jazykově-germanizační a s nimi i reforma školská. Židi byli povinni užívat výhradně německá rodinná i osobní jména, rabíni museli mít německé vzdělání, snoubenci museli prokazovat znalost němčiny atd. Postupně byly zakládány židovské normální školy a přes značný odpor všech ortodoxních členů židovských obcí, tradiční židovské ješivy vymizely. Toto vše přispělo k přimknutí se Židů k německé kultuře a k identifikaci s rakousko-německým liberalismem. Zásadní změnu v postavení Židů pak přinesl revoluční rok 1848, kdy Židé mohli pracovat ve veřejných úřadech a školách, byla zrušena ghetta, rovněž byl zrušen familiánský zákon o používání výhradě německých jmen a příjmení, ale plnou rovnoprávnost získali formálně Židé až v roce 1867 vyhlášením tzn. prosincové ústavy. Bylo jim přiznáno státní občanství, politická a občanská rovnost před zákonem, možnost volného stěhování, provozování jakékoliv živnosti, plné volební právo – poprvé v moderních dějinách nebyl mezi právy Židů a ostatních obyvatel země, žádný rozdíl. Velký vliv v židovské komunitě sehnal i rozvíjející se nacionalismus a Židé se tak rozdělili na dvě myšlenková hnutí. Příznivci asimilace, kdy nebyl již podmínkou křesťanství, upřednostňovali sblížení s německou či českou kulturou, takže se z nich stávali Němci či Češi „izraelského“ vyznání (resp. „mojžišského“). Druhou část tvořili sionisté, kteří zdůrazňovali národní a kulturní svébytnost Židů. Oby tyto proudy vytvářely své vlastní spolky (sionistické, česko-židovské nebo německo-židovské) Rozmach nacionalismu však nevedl jenom k sionismu, ale také k antisemitismu, který byl na rozdíl od náboženského antijudaismu motivován právě myšlenkou národa a národního boje, protože židovský národ se stal konkurentem ostatním národům. Nacionální propaganda vedla často k nevráživosti vůči Židům a nálady proti nim jako celku se jenom stupňovaly. A to vše pod známým příslovím antisemitů a „Der Jude ist Schuld!“ („Žid je vinen vším!“), které nebylo rozhodně novým v době 19. a 20. století, ale v podstatě tato myšlenka fungovala snad již od nepaměti... Ale to jsme již na prahu 20. století, k eskalaci antisemitských nálad také dále přispěla, světe div se! – obyčejná lidská závist (a je zcela jedno, zda česká, či německá), závist na úspěchy prosperujících